

ДИНАМІКА РОСТУ РИСАКІВ РІЗНИХ ТИПІВ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ІПОДРОМНОГО ТРЕНІНГУ

С. Ю. КОСЕНКО

Одеський державний аграрний університет

Досліджували динаміку росту молодняку рисистих порід під впливом іподромного тренінгу. Проаналізовано зміни основних промірів у коней з різними типами вищої нервової діяльності. Проведено оцінку молодняку за основними промірами згідно Інструкції з бонітування. Встановлено, що у дворічному віці молодняк рисистих порід за всіма промірами не відповідає вимогам стандарту, але під впливом тренінгу у чотирирічному віці ця різниця нівелюється. Коні різних типів ВНД різняться між собою в процесі росту і розвитку, але ця різниця є невірогідною. За основними промірами рисаки всіх типів ВНД заслуговують оцінки 9 балів за бонітувальною шкалою.

Ключові слова: *рисак, іподром, тренінг, проміри, ріст, розвиток, бонітувальний клас.*

Вступ. Історія кіннозаводства України тісно пов'язана з розвитком племінної справи, іподромних випробувань та кінного спорту. Зумовлено це тим, що у формуванні та становленні будь-якої породи коней важливою ланкою селекції є випробування їх на іподромах.

З багатьох основних селекційних ознак на передній план виходять показники екстер'єру та призова жвавості. Багатьма дослідниками [1, 4, 5] вивчалось існування залежності між екстер'єрними ознаками та робочими якостями коней, але їх висновки є неоднозначними.

Іподромний тренінг представляє собою складну систему, спрямовану на розвиток у рисистих коней максимальної призової роботоздатності внаслідок формування кістково-м'язового апарату, дихальної, серцево-судинної та інших систем. Розроблені спеціальні вправи для розвитку витривалості, сили, жвавості, застосування яких грає важливу роль у процесі росту і розвитку молодняку. Контроль за фізіологічним станом коней, який регулярно проводиться на іподромах, дозволяє об'єктивно визначити міру тренуваності їх і найдоцільніше регламентувати режими утримання, годівлі, тренування і випробувань. Зоотехнічний контроль включає спостереження за розвитком і загальним станом коней, їх вгодованістю, зовнішнім виглядом, поведінкою, рівнем годівлі, вдосконаленням їх спортивної форми і підвищенням роботоздатності.

Особлива увага надається впливу на роботоздатність типу ВНД коней. Більшість дослідників, що вивчали цю проблему, дійшла висновку, що найкращою роботоздатністю володіють коні з сильним врівноваженим рухливим типом ВНД, але й інші типи вищої нервової діяльності мають досить видатні робочі якості при правильному підході до їх стимуляції [3, 7]. Але чи різняться між собою коні різних типів ВНД за показниками екстер'єру? На жаль, даних стосовно цього питання у сучасній літературі недостатньо. Тому метою нашої роботи було дослідити динаміку основних екстер'єрних показників у рисаків різних типів ВНД під час проходження ними іподромного тренінгу.

Матеріали і методика досліджень. Дослідження проводились у виробничих умовах Одеського державного сільськогосподарського іподрому та КП «Київський

іподром». Усього досліджено 59 голів коней віком від 2 до 4 років. Для характеристики росту та розвитку у дослідних тварин були взяті наступні проміри: висота в холці (ВХ), коса довжина тулубу (КДТ), обхват грудей (ОГ) та обхват п'ястка (ОП). Вимірювання проводилися за допомогою мірної палиці та мірної стрічки з лівого боку тварини за методикою А. С. Краснікова [6].

Проміри у дослідних коней брали щорічно, внаслідок чого було досліджено та проаналізовано динаміку їх росту відповідно групової належності до кожного типу ВНД.

При оцінюванні коней різних типів ВНД за отриманими промірами користувались «Інструкцією з бонітування племінних коней» [2]. Оскільки досліджуване поголів'я не розділяли за статевою ознакою, стандартом проміру обирали середнє значення його для жеребців та кобил. Прийнятий у таблиці стандарт відповідає 9-бальній оцінці, яка проводилася з урахуванням поправки на вік коней, згідно Інструкції з бонітування.

Якщо один з промірів перевищував встановлений мінімум, а решта йому відповідали, то додатково робили надбавку: за перевищення мінімуму обхвату грудей на 5 см – 1 бал; на 10 см і більше – 2 бали; обхвату п'ястка на 1 см і більше – на 1 бал; вимоги до обхвату грудей коней, яких тренують, знижували на 4 см [2].

Результати досліджень. Найбільші значення основних промірів у дворічному віці мали коні сильного врівноваженого інертного типу, найменші – слабого (табл. 1). Аналізуючи одержані результати, встановлено, що для кожного типу ВНД характерним є збільшення промірів у віці з 2-х до 4-х років у період тренінгу на іподромі.

1. Вікова динаміка промірів рисаків різних типів ВНД, $\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$

Тип ВНД	Кількість, гол.	Назва проміру			
		ВХ	КДТ	ОГ	ОП
2 роки (n=59)					
СВР	22	156,4±2,21	157,4±1,82	173,3±2,44	19,88±0,440
СВІ	16	157,6±1,93	158,7±2,35	174,1±1,72	20,40±0,510
СН	14	155,9±2,82	157,2±2,17	173,2±1,54	20,12±0,420
С	7	155,3±2,64	156,1±3,23	172,6±1,91	19,37±0,350
3 роки (n=50)					
СВР	20	159,5±1,83	161,2±1,63	177,9±2,74	20,25±0,470
СВІ	14	160,6±2,15	162,0±1,72	178,8±2,90	20,73±0,340
СН	11	159,1±2,02	161,0±1,33	177,8±2,52	20,34±0,240
С	5	158,4±1,55	160,4±0,94	177,1±2,03	19,80±0,240
4 роки (n=39)					
СВР	17	161,2±2,05	163,5±2,75	181,2±3,23	20,40±0,390
СВІ	12	163,2±1,81	165,5±2,54	181,5±3,40	20,92±0,350
СН	7	160,7±1,52	162,1±2,22	181,5±3,33	20,51±0,330
С	3	159,3±1,47	161,6±2,02	180,9±3,07	20,0±0,160

Так, у коней СВР типу промір ВХ за вказаний період збільшився на 3,06 %, у представників СВІ типу – на 3,55, у ровесників СН – на 3,07 та С типу – на 2,57%. Промір КДТ збільшився на 3,02; 4,28; 3,11 та 3,52 % відповідно; промір ОГ – на 4,36; 4,08; 4,57 та 4,59 %; промір ОП – на 2,61; 2,54; 1,94 та 3,25 %. Проте ця різниця є статистично невірною.

Таким чином, рисаки СВІ типу, які мали найвищі показники у дворічному віці, поступаються інтенсивністю росту (збільшенням промірів) ОГ ровесникам СВР типу на 0,31 %; СН – на 0,54 та С типу – на 0,55 %. Інтенсивністю розвитку проміру ОП коні СВІ типу поступаються коням СВР типу на 0,07 % та С типу – на 0,71 %. Розвиток промірів ВХ та КДТ є найбільш інтенсивним у коней цієї групи у порівнянні з іншими.

Коні СВР типу, які у дворічному віці мали дещо менший калібр, ніж коні СВІ типу, у своєму розвитку не мають показників, які б вірогідно відрізнялись від показників ровесників інших груп. Протягом вказаного періоду найбільш інтенсивним у них є розвиток проміру ОГ – 4,56 %. Найменше значення порівняно з іншими кінями у них має показник КДТ: коні СВІ типу перевищують його на 1,26 %, СН – на 0,09 та С типу – на 0,5 %.

Коні СН типу характеризуються інтенсивним розвитком проміру ОГ: вони лише на 0,01 % поступаються коням С типу, та перевищують коней СВР на 0,23 та коней СВІ типу на 0,54 %. Найнижча інтенсивність росту спостерігається стосовно проміру ОП: вони поступаються коням СВР на 0,67, СВІ – 0,6 та С типу – на 1,31 %.

У коней С типу найвища інтенсивність росту спостерігається у промірах ОГ та ОП. Ці показники у них є найвищими серед представників інших груп. ОГ у них перевищує ровесників СВР типу на 0,24, СВІ – 0,55, СН – на 0,1 %; ОП – на 0,64, 0,71 та 1,31 % відповідно.

Закономірним є те, що із досліджуваного поголів'я не всі коні залишаються на іподромі до чотирирічного віку. Це обумовлюється травмами, які призводять до порушення функцій руху та робить неможливим подальший тренінг і випробування коней. Іноді з тренувального процесу вибувають кобили з підвищеною статевою активністю, які приходять у стан статевої охоти у будь-яку пору року, що робить неможливим їх участь як в рядових, так і в традиційних призах. У стані статевої охоти під час виступу на приз кобила може проявляти пасивно-оборонну реакцію, яка полягає у непокірності наїзнику, сечовиділенні, зниженні швидкості бігу тощо.

Важливу роль відіграє здатність до призової боротьби: молодняк, який тричі не проходить кваліфікацію у дворічному віці, до випробувань не допускається. Також в умовах ринкових відносин при наявності покупця на будь-якого коня, коневласник має право зняти його з випробувань з метою продажу. Цим пояснюється зменшення дослідного поголів'я за період з двох- до чотирирічного віку.

Одержані результати щодо змін основних показників екстер'єру (ВХ, КДТ, ОГ та ОП) дозволяють зробити висновок, що коні різних типів ВНД різняться між собою у процесі росту і розвитку. У таблиці 2 ці дані представлені у відсотковому співвідношенні.

2. Динаміка росту коней різних типів ВНД від 2 до 4 років, $\bar{X} \pm S_{\bar{X}}$

Тип ВНД	пср, гол	Назва проміру							
		ВХ		КДТ		ОГ		ОП	
		См	%	см	%	См	%	См	%
СВР	20	4,8±2,03	3,06	6,1±2,67	3,02	7,9±2,80	4,56	0,52±0,433	2,61
СВІ	14	5,6±1,96	3,55	6,8±2,20	4,28	7,4±2,67	4,25	0,52±0,400	2,54
СН	11	3,4±2,12	3,07	4,9±1,90	3,11	8,3±2,46	4,79	0,39±0,330	1,94
С	5	4,0±1,89	2,57	3,5±2,06	3,52	8,3±2,34	4,80	0,63±0,250	3,25

Що стосується відповідності бонітувальним класам, за основними промірами коні всіх типів ВНД заслуговують вищої оцінки – 9 балів. Певною мірою це зумовлено діями конезаводів, які відправляли на іподроми для випробувань кращий молодняк.

Висновки

У дворічному віці при надходженні на іподроми молодняк рисистих порід за всіма промірами не відповідає вимогам стандарту, але під впливом тренінгу у чотирирічному віці ця різниця нівелюється. Коні різних типів ВНД різняться між собою в процесі росту і розвитку, але ця різниця є невірогідною. За основними промірами рисаки всіх типів ВНД заслуговують оцінки 9 балів за бонітувальною шкалою.

Література

1. Гаврова Ю. И. Резвость и промеры орловских рысаков при скрещиваниях с лошадьми других быстроаллюрных пород: автореф. дисс. канд. с-х. наук: спец. 06.02.04 «Сельское и лесное хозяйство. Сельскохозяйственные и лесохозяйственные науки» / Ю. И. Гаврова // – М., 2007. – 19 с.
2. Інструкція з бонітування племінних коней. Інструкція з ведення племінного обліку в конярстві. Положення про централізований племінний облік у конярстві. – К.: Арістей, 2007. – 108 с.
3. Касумов М. С. Связь работоспособности пользовательных лошадей с типом их ВНД / М. С. Касумов // Бюлл. науч.-техн. информации/ ВНИК. – М., 1959. – № 2. – С. 24–25.
4. Корюгина И. А. Связь экстерьерных показателей и работоспособности у лошадей спортивных пород в «ЗАО Конный завод Георгиенбург» / И. А. Корюгина, Ю. В. Тарасова, Н. В. Трушина // Коневодство и конный спорт. – 2011. – № 2. – С. 9–10.
5. Котов А. С. Зависимость работоспособности спортивных лошадей от промеров, возраста и пола / А. С. Котов, И. Ф. Бобылев // Сб. научн. тр. /МВА. – 1977. – Т. 92. – С. 60–62.
6. Красников А. С. Экстерьер лошади / А. С. Красников. – М.: Сельхозгиз, 1959. – 352 с.
7. Ползунова А. М. Разработка теоретических основ и практических рекомендаций по тренировке рысаков разных типов высшей нервной деятельности: автореф. дисс. канд. с-х. наук: спец. 06.02.04 «Частная зоотехния, технология производства продуктов животноводства» / А. М. Ползунова. – Дивово, 2002. – 19 с.

Косенко С.Ю. Динамика роста рысаков разных типов высшей нервной деятельности во время ипподромного тренінга. Исследовали динамику роста молодняка рысистых пород под влиянием ипподромного тренінга. Проанализованы изменения основных промеров у лошадей с разными типами высшей нервной деятельности. Проведена оценка молодняка по основным промерам согласно Инструкции по бонитировке. Установлено, что в двухлетнем возрасте молодняк рысистых пород по всем промерам не отвечает требованиям стандарта, но под влиянием тренінга в четырехлетнем возрасте эта разница нивелируется. Лошади разных типов ВНД отличаются между собой в процессе роста и развития, но эта разница недостоверна. По основным промерам рисаки всех типов ВНД заслуживают оценки 9 баллов по бонитировочной шкале.

Ключевые слова: *рысак, ипподром, тренінг, промеры, рост, развитие, бонитировочный класс.*

Kosenko S. Dynamics of growth trotters of different types of higher nervous activity during the racecourse of the training. Studied the dynamics of growth of young animals trotting breeds under the influence of racecourse training. Were analyzed the main changes of the measurements in horses with different activity. The evaluation of young plants by key measurements according to the Instructions on the bonitation. It has been established that at the age of 2 years young horses of trotting breeds do not meet standard requirements by their frame size measurements; however, when the horses are trained at the age of 4 years, this difference is leveled out. Horses of various types of higher nervous activity (HNA) differ from each other during their growth and development, but this difference is not statistically significant. Trotters of all types of HNA are justly scored 9 for their main frame size measurements.

Keywords: trotter, racecourse, tring, measurements, growth, development, bonitation class.